

Ár 2013, fimmtudaginn 28. febrúar, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Guðlaug B. Ólafsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 178/2012**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 12. nóvember 2012, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 5. nóvember 2012. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 20. nóvember 2012, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 6. desember 2012. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 12. desember 2012, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 3. janúar 2013.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 28. febrúar 2013.

II.

Málsatvik.

Þann 18. janúar 2001 var skjalið „Lánsúmsókn. Fylgiskjal með skuldabréfi X“ undirritað. Umsækjandi um lán að fjárhæð kr. 2.500.000 var A, þáverandi maki sóknaraðila. Greiðslumat var á skjalinu. Tiltekið var að matsverð eigna alls væri kr. 14.513.000, skuldir alls væru kr. 10.643.486 og hrein eign væri kr. 3.869.513. Þá voru ráðstöfunartekjur fjölskyldu kr. 461.384 mánaðarlega og kr. 5.536.608 árlega, greiðslubyrði af öðrum lánum var kr. 108.594 mánaðarlega og kr. 1.303.122 árlega, greiðslubyrði af nýju láni var kr. 27.780 mánaðarlega og kr. 333.360 árlega, greiðslubyrði samtals var kr. 136.373 mánaðarlega og kr. 1.636.482 árlega. Áætlaður framfærslukostnaður og föst útgjöld voru kr. 176.900 mánaðarlega og árlega kr. 2.122.800. Þá voru ráðstöfunartekjur eftir framfærslu og greiðslu lána kr. 148.111 mánaðarlega og kr. 1.777.362 árlega. Gert var ráð fyrir tilgreiningu fasteignaveðs. Var veðréttur tilgreindur 6 en í reitnum tegund veðs stóð: „*Fasteign - númer*“. Var engin tilgreining á veðsettri eign færð inn á þetta skjal. Þá kom eftirfarandi fram: „*Undirrituðum hefur verið kynntur réttur ábyrgðarmanna/veðsala til að óska eftir*

mati á greiðslugetu umsækjanda. Við erum reiðubúnir til að gangast í sjálfskuldarábyrgð/lána veð til tryggingar láni sem kann að verða veitt á grundvelli umsóknar þessarar og greiðslumats. Við höfum kynnt okkur fræðslubækling um sjálfskuldarábyrgðir.“ Þá var gert ráð fyrir að hægt væri að haka við valmöguleikann „Við óskum eftir greiðslumati“ en það var ekki gert. Sóknaraðili skrifaði undir skjalið í reit fyrir undirritun ábyrgðarmanns. Samkvæmt skattframtali sóknaraðila 2001 var stofn til útreiknings tekjuskatts og útsvars kr. 4.454.247 árið 2000. Samkvæmt skattframtali A 2001 var stofn til útreiknings tekjuskatts og útsvars kr. 1.866.433 árið 2000.

Þann 18. janúar 2001 var veðskuldabréf nr. X, að fjárhæð kr. 2.500.000, gefið út af A til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Fasteign sóknaraðila að B var sett að veði á 6. veðrétti til tryggingar láninu.

Þann 9. ágúst 2002 var skjalið „Lánsúmsókn. Fylgiskjal með skuldabréfi nr. Y“ undirritað. Um er að ræða skjal á sama formi og fyrrgreind lánsúmsókn vegna láns X. Umsækjandi um lán að fjárhæð kr. 1.455.000 var A. Sóknaraðili var ábyrgðarmaður. Fram kom á úmsókninni að ráðstafa átti láninu til að greiða upp heimild á reikningi nr. Z og lögfræðikostnað að fjárhæð kr. 56.640. Gert var ráð fyrir greiðslumati sem ekki var fyllt út. Eftirfarandi kom fram á lánsúmsókninni: „Undirrituðum hefur verið kynntur réttur ábyrgðarmanna/veðsala til að óska eftir mati á greiðslugetu umsækjanda. Við erum reiðubúnir til að gangast í sjálfskuldarábyrgð/lána veð til tryggingar láni sem kann að verða veitt á grundvelli umsóknar þessarar og greiðslumats. Við höfum kynnt okkur fræðslubækling um sjálfskuldarábyrgðir.“ Þá var gert ráð fyrir að hægt væri að haka við valmöguleikann „Við óskum eftir greiðslumati“ sem ekki var gert.

Þann 29. ágúst 2002 var skuldabréf nr. Y, að fjárhæð kr. 1.455.000 gefið út af A til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Sóknaraðili tókst á hendur sjálfskuldarábyrgð á láninu.

Þann 10. maí 2005 gerðu sóknaraðili og A með sér skilnaðarsamning. Í samningnum kom m.a. fram að hvort hjóna ábyrgðist sínar lausaskuldir sem löglega væri til stofnað.

Þann 27. júní 2006 var dómur kveðinn upp yfir A fyrir skjalafals, sbr. 1. mgr. 155. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Falsaði hún m.a. nafn sóknaraðila sem sjálfskuldarábyrgðarmanns og veðsala á nokkur skuldabréf, en þau skuldabréf sem hér um ræðir eru ekki þeirra á meðal.

Óumdeilt er að varnaraðili krafði sóknaraðila um greiðslur á grundvelli þessara skuldabréfa þegar aðalskuldarinn stóð ekki í skilum og að sóknaraðili greiddi varnaraðila hinar umkröfðu upphæðir með afborgunum. Fyrir nefndina hefur ekki verið lögð nákvæm útlistun á því hvenær einstakar greiðslur voru inntar af hendi.

Þann 23. október 2012 sendi lögmaður sóknaraðila varnaraðila bréf þar sem óskað var endurgreiðslu vegna skuldabréfa nr. Y og X. Varnaraðili hafnaði ósk sóknaraðila með bréfi, dags. 26. október 2012.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 5. nóvember 2012.

III. Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst endurgreiðslu á ofgreiddu fé, annars vegar að fjárhæð kr. 3.493.704, ásamt vöxtum frá greiðsludegi hvernar afborgunar allt til greiðsludags og hins vegar að fjárhæð kr. 1.786.897 ásamt vöxtum frá greiðsludegi hvernar afborgunar allt til greiðsludags.

Sóknaraðili kveður kröfuna byggjast á því að varnaraðili hafi krafist hann um greiðslu á grundvelli ógildanlegra sjálfskuldar- og veðábyrgða, annars vegar á láni nr. Y og hins vegar á láni nr. X.

Sóknaraðili kveður rétt samhengisins vegna að rekja í stuttu máli aðdragandann að framangreindum lántökum. Sóknaraðili og aðalskuldari lánanna hafi verið í hjónabandi. Allt hjúskapartímabilið hafi þau haft aðskilinn fjárhag og hafi sóknaraðili haft litlar upplýsingar um fjárhagsstöðu A. Upp úr hjónabandinu hafi slitnað á árinu 2004 og hafi verið gengið frá skilnaðarsamkomulagi í maí 2005. Samkvæmt skilnaðarsamkomulaginu hafi hvor aðili um sig átt að ábyrgjast greiðslu á lausaskuldum sínum þ.m.t. framangreindum lánnum. Skömmu síðar hafi komið í ljós að fjárhagsstaða A hafi verið allt önnur en hún hafi gefið upp við skilnaðinn og hafi hún um nokkurt árábil, með refsiverðum hætti fæla undirskriftir sóknaraðila á lánaskjöl. A hafi verið ákærð fyrir stórfelld fjársvik og dæmd sek af öllum 13 ákæruliðunum, sbr. dóm héraðsdóms Reykjaness í máli nr. S-341/2006.

Sóknaraðili vísar til þess að áður en upp hafi komist um hin stórfelldu fjársvik sem öll hafi beinst að sóknaraðila, hafi A tjáð honum að hún ætti í smávægilegum greiðsluvanda og óskað eftir liðsinni hans vegna þess. Sóknaraðili hafi talið sig nauðbeygðan til að aðstoða hana og hafi gengist í sjálfskuldar- og veðábyrgð á lánnum nr. Y og nr. X hjá varnaraðila. A hafi beinlínis blekkst sóknaraðila og beitt svikum til þess að fá hann til að samþykkja að gangast í ábyrgð á lánunum en ljóst megi vera að það hefði sóknaraðili aldrei gert hefði hann vitað að A hefði ótal sinnum gerst sek um refsiverða háttsemi og fæla undirskrift hans á lánaskjöl og þannig blekkst út úr fjármálastofnunum tugi milljóna króna. Þrátt fyrir samkomulag við skilnaðinn um að A greiddi af umræddum lánnum hafi það alfarið komið í hlut sóknaraðila að greiða þessi lán sem nú hafi verið greidd að fullu þrátt fyrir að til ábyrgðar sóknaraðila hafi verið stofnað með blekkingum og fölsunum. Að kröfu varnaraðila hafi aðalskuldari lánanna verið úrskurðuð gjaldþrota þann 22. september 2005.

Varðandi lán nr. Y vísar sóknaraðili til þess að fyrsti gjalddagi lánsins hafi verið 1. september 2002. Lánið hafi verið með mánaðarlegum afborgunum til 10 ára. Frá júlí 2004 hafi aðalskuldari lánsins látið hjá líða að greiða afborganir af láninu og hafi varnaraðili hafið innheimtuáðgerðir gagnvart sóknaraðila á grundvelli hinnar ógildanlegru sjálfskuldarábyrgðar. Sóknaraðili hafi nú greitt samtals kr. 1.786.897 að kröfu varnaraðila en hann hafi greitt kröfuna að fullu þann 2. nóvember 2011. Sóknaraðili telur sig eiga endurkröfu á hendur bankanum vegna þessa.

Sóknaraðili byggir kröfu sína á því að um ógildanlega sjálfskuldarábyrgð hafi verið að ræða og það hafi verið ósanngjarnt og brotið gegn góðri viðskiptavenju hjá bankanum að innheimta kröfuna hjá honum á grundvelli sjálfskuldarábyrgðarinnar. Sóknaraðili vísar til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa máli sínu til stuðnings. Telur sóknaraðili sig því eiga rétt á endurgreiðslu skv. greiðslukvittunum vegna þess sem hann hafi greitt að kröfu varnaraðila á grundvelli hinnar ógildanlegru sjálfskuldarábyrgðar. Vísa megi í þessum efnem t.d. til úrskurðar úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 58/2011.

Sóknaraðili byggir á því að sjálfskuldarábyrgðin sé ógildanleg þar sem aðalskuldari lánsins hafi ekki verið settur í greiðslumat vegna lánveitingarinnar og þ.a.l. hafi ekkert greiðslumat verið kynnt honum eins og skylt sé skv. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, frá 2001 sem varnaraðili hafi verið og sé aðili að. Bendir sóknaraðili á að um hafi verið að ræða skuldabréf sem upphaflega hafi verið að fjárhæð kr. 1.455.000 og hafi því varnaraðila borið undir öllum kringumstæðum að greiðslumeta aðalskuldarann en það hafi ekki verið gert.

Sóknaraðili bendir á að þrátt fyrir ákvæði 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins þar sem finna megi heimild til að víkja frá skyldu til greiðslumats vegna ábyrgðar á skuldum hvors annars þegar um sambýlissókn eða hjón sé að ræða. Verði að túlka þá undantekningu frá meginreglunni mjög þröngt. Vísist m.a. til úrskurða úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki í málum nr. 14/2011 og 16/2011, þar sem fram komi sú skýring að túlka verði þessa undantekningu frá meginreglunni þröngt og „á þá leið að sannanleg staðfesting ábyrgðarmanns, sem giftur er eða í óvígðri sambúð með lánataka, sé forsenda fyrir því að reglunni verði beitt.“ Á lánsúmsókn þeirri sem sóknaraðili hafi verið látinn undirrita sé ekki sérstakur reitur fyrir ábyrgðarmenn að haka í sé ekki óskað eftir greiðslumati né hafi sóknaraðila verið gert að undirrita sérstaka yfirlýsingu þar sem hann hafi veitt varnaraðila undanþágu frá greiðslumatinu. Sóknaraðili hafi ekki undanskilið bankann, hvorki munnlega né skriflega frá skyldu sinni til að gera greiðslumat vegna ábyrgðarinnar. Því séu engin skilyrði til þess að undanþáguákvæði samkomulagsins eigi við. Þá beri fjármálafyrirtækið sönnunarbyrði um það að maki hafi sérstaklega undanþegið fjármálafyrirtæki frá skyldu til greiðslumats.

Sóknaraðili telur að varnaraðili hafi ekki gætt samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga við gerð lánasamningsins og þar með séu fyrir hendi forsendur til að víkja til hliðar ábyrgðinni sem hann hafi gengist undir. Sóknaraðili telur að bankanum hafi verið óheimilt að ganga að sjálfskuldarábyrgðinni og því krefst hann endurgreiðslu á hinu ofgreidda fé auk vaxta. Nemi krafan kr. 1.786.897 auk vaxta frá greiðsludegi hveftrar afborgunar allt til greiðsludags. Varnaraðili hafi hins vegar neitað kröfu sóknaraðila með þeim rökum að bankinn meti ábyrgðina gilda og hafi vísað í þeim efnunum til niðurstöðu héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-760/2012 sem varði ágreiningsmál bankans um gildi ábyrgðaryfirlýsingar konu á yfirdráttarláni sambýlismanns hennar. Niðurstaða dómsins hafi verið sú að undirritun sambýliskonunnar á ábyrgðaryfirlýsinguna væri nægileg ein og sér til að um gilda ábyrgð væri að ræða. Niðurstaða dómsins byggir því í raun á að bankanum hafi ekki borið að virða ákvæði samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá 2001 þegar um sambúðaraðila sé að ræða þrátt fyrir að enga slíka heimild sé að finna í umræddu samkomulagi. Dóminum hafi ekki verið áfrýjað til Hæstaréttar svo kunnugt sé og hafi því takmarkað fordæmisgildi. Sóknaraðili bendir sérstaklega á að atvik hafi verið með öðrum hætti í máli E-760/2012 en því sem hér um ræði, þ.e. í því eyðublaði sem ábyrgðarmaður í máli nr. E-760/2012 hafi verið látinn undirrita hafi verið tveir reitir sem ábyrgðarmaður hafi haft val um að haka í, annars vegar reitur þar sem kveðið hafi verið á um að greiðslumat færi fram og hins vegar reitur þar sem kveðið hafi verið á um að ábyrgðarmaður hafi kynnt sér greiðslumat. Engir slíkir reitir hafi verið á því eyðublaði sem sóknaraðili hafi verið látinn undirrita vegna ábyrgðarinnar og því hafi ekkert gefið starfsmönnum bankans til kynna að greiðslumat ætti ekki að fara fram.

Sóknaraðili mótmælir því að krafa hans um endurgreiðslu sé fyrnd og vísar til þess að endurkrafa hans hafi fyrst orðið til er hann greiddi lánið að fullu 2. nóvember 2011, sbr. 2. gr. laga nr. 150/2007 um fyrningu kröfuréttinda. Líkt og vísað sé til í greinargerð bankans fyrnist umrædd krafa á 10 árum sbr. 5. gr. laga nr. 150/2007 og sé því fjarri því að vera fyrnd.

Sóknaraðili mótmælir því jafnframt harðlega að hann hafi sýnt af sér tómlæti og vísar til þess að í fjölmörgum af þeim málum er reynt hafi á gildi ábyrgðaryfirlýsinga fyrir dómstólum hafi liðið töluverður tími frá því ábyrgðaryfirlýsing hafi verið gefin út og þar til ábyrgðarmaður hafi haft uppi kröfu um ógildingu, þar megi t.a.m. nefna dóm Hæstaréttar í máli nr. 163/2005 en í því máli hafi ábyrgðaryfirlýsing frá árinu 2000 verið ógilt á árinu 2005. Eins megi vísa til máls nr. Y-13/2011 þar sem fjárnám hafi verið ógilt á grundvelli þess að ábyrgð frá árinu 2006 hafi verið ógildanleg. Þá megi nefna að sóknaraðili hafi haft uppi endurkröfu sína í viðræðum við bankann á árunum 2010 og 2011 er bankinn hafi gengið mjög harkalega fram við innheimtu á skuldabréfi nr. Y.

Varðandi skuldabréf nr. X vísar sóknaraðili til þess að fyrsti gjalddagi umrædds láns hafi verið 1. maí 2001. Lánið hafi verið tryggt með 6. veðrétti í fasteign sóknaraðila að B. Lánið hafi verið með mánaðarlegum afborgunum til 25 ára. Frá ágúst 2004 hafi aðalskuldari lánsins látið hjá líða að greiða afborganir af láninu og hafi varnaraðili hafið innheimtuaðgerðir gagnvart sóknaraðila á grundvelli veðábyrgðarinnar. Sóknaraðili hafi nú greitt samtals kr. 3.493.704 að kröfu varnaraðila en hann hafi greitt kröfuna að fullu þann 31. október 2008.

Sóknaraðili telur að um ógildanlega sjálfskuldarábyrgð hafi verið að ræða og að það hafi verið ósanngjarnt og brotið gegn góðri viðskiptavenju hjá bankanum að innheimta kröfuna hjá honum á grundvelli veðábyrgðarinnar. Vísar sóknaraðili til þess að þrátt fyrir að greiðslumat hafi verið framkvæmt þá séu forsendur greiðslumatsins alrangar. Aðeins ábyrgðarmaðurinn hafi verið greiðslumetinn en ekki greiðandi lánsins sem skylt sé samkvæmt samkomulagi um notkun sjálfskuldarábyrgða frá 1998 sem varnaraðili hafi verið aðili að og hafi verið undanfari samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá 2001. Staðreyndin sé því sú að bankinn hafi látið hjá líða að gera greiðslumat á skuldarann. Í 3. gr. samkomulagsins sé kveðið á um skyldu fjármálafyrirtækis til að meta greiðslugetu greiðanda lánsins þegar óskað sé ábyrgðar til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nemi meira en einni milljón króna. Í greiðslumatinu sem sóknaraðila hafi verið kynnt hafi aðeins verið byggt á samanlögðum ráðstöfunartekjum greiðanda og ábyrgðarmanns og þar með ekki um mat á greiðslugetu greiðanda lánsins heldur þeim báðum saman. Þá hafi skuldbindingar greiðanda ekki verið teknar með í greiðslumatið þ.m.t. skuldbindingar hennar sem hafi verið skráðar á skattframtal hennar og lagðar fram hjá bankanum með lánsútsókninni, þ.e. frá Lífeyrissjóði verslunarmanna að fjárhæð kr. 904.116 og frá Lífeyrissjóði ríkisins að fjárhæð kr. 1.273.105 heldur hafi aðeins verið miðað við greiðslubyrði afborgana af skuldbindingum ábyrgðarmannsins. Greiðslumatið hafi ekki verið framkvæmt í samræmi við samkomulagið. Auk framangreinds hafi í greiðslumatinu ekki verið tekið tillit til skuldbindingar aðalskuldara hjá Sparisjóði Kópavogs frá febrúar 1998 að fjárhæð kr. 1.700.000 sem samkvæmt dómi

héraðsdóms Reykjavíkur [sic] í máli nr. S-341/2006 hafi verið til staðar er greiðslumatið hafi farið fram. Máli sínu til stuðnings vísar sóknaraðili jafnframt í nýlegan dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012. Niðurstaða dómsins hafi m.a. verið að það væri ósanngjarnt og andstætt góðri viðskiptavenju af fjármálafyrirtæki að bera fyrir sig niðurstöður fasteignalánamats sem hafi verið að efni til bæði rangt og villandi um mikilvæg atriði og hafi samþykki ábyrgðarmanna verið ógilt af þeim sökum.

Sóknaraðili telur greiðslumatið gefa kolranga mynd af fjárhagsstöðu aðalskuldara lánsins og jafnvel þótt miðað hafi verið við samanlagðar tekjur aðalskuldara og maka hans þá hafi greiðslumatið ekki verið rétt. Sóknaraðili bendir þessu til stuðnings á að samkvæmt skattframtali fyrir tekjuárið 2001 hafi tekjustofn til útreiknings tekjuskatts og útsvars á aðalskuldara og sóknaraðila verið samtals kr. 6.322.707 að frádregnum tekjuskatti og útsvari megi ætla að ráðstöfunartekjur fjölskyldunnar hafi numið kr. 4.109.759 á ári, þ.e. um kr. 342.479 mánaðarlega. Fjölskyldan hafi engar aðrar tekjur haft en þær sem tilgreindar séu á skattframtali. Sé þessi liður greiðslumatsins því augljóslega rangur en í greiðslumati bankans skv. skjalinu „Lánsúmsókn“ séu ráðstöfunartekjur fjölskyldunnar tilgreindar kr. 5.536.608 á ári eða kr. 461.384 á mánuði.

Sóknaraðili bendir á að í greinargerð varnaraðila sé því haldið fram að greiðslumat hafi verið byggt á upplýsingum sem aðalskuldari og ábyrgðarmaður hafi lagt fram. Því sé alfarið mótmælt. Hið rétta sé að sóknaraðili hafi hvergi komið nálægt framlagningu gagna til bankans vegna lántökunnar enda hafi hann ekki verið umsækjandi lánsins. Sóknaraðili hafi treyst bankanum sem sérfræðingi á sviði fjármálagjörninga til að standa faglega og réttilega að greiðslumati og að bankinn tryggði það að gögn sem lögð hafi verið fram vegna greiðslumats sýndu rétta stöðu af fjárhagsstöðu aðalskuldara lánsins. Vísar sóknaraðili til þess að fjölskyldan hafi ekki tekið umrætt lán heldur aðeins aðalskuldari lánsins og því hefði aðeins átt að greiðslumeta aðalskuldaran, sbr. 3. gr. samkomulags um notkun sjálfskuldarábyrgða frá 1998 þar sem skýrt sé kveðið á um skyldu fjármálafyrirtækis til að meta greiðslugetu greiðanda.

Bendir sóknaraðili einnig á að í greinargerð bankans sé fullyrt að greiðslumat hafi ekki verið ákvörðunarástæða sóknaraðila fyrir ábyrgðaryfirlýsingunni þar sem ekki hafi verið hakað í kassa á lánsúmsókn þar sem óskað sé eftir greiðslumati. Þarna séu sóknaraðila beinlínis gerðar upp skoðanir sem enginn fótur sé fyrir. Sóknaraðili mótmælir þessum fullyrðingum bankans alfarið enda liggja fyrir í skjalinu „Lánsúmsókn“ sem sóknaraðili hafi verið látinn undirrita að greiðslumat hafi þá og þegar legið fyrir er hann hafi undirritað lánsúmsóknina. Sóknaraðili hafi byggt ákvörðun sína um að gangast í ábyrgðina á niðurstöðu greiðslumatsins sem hann hafi gengið út frá að væri rétt og faglega unnið enda framkvæmt af sérfræðingum á fjármálasviði. Greiðslumatið hafi hins vegar byggt á röngum og villandi upplýsingum og um það snúist málið. Engu skipti að sóknaraðila hafi verið kunnugt um að aðalskuldari lánsins hafi verið í smávægilegum greiðsluvanda fyrir lántökuna eins og vísað sé til í greinargerð bankans. Skýrt komi fram í kvörtun sóknaraðila og gögnum sem fram hafi verið lögð í málinu að sóknaraðila hafi ekki verið kunnugt um raunverulegan greiðsluvanda aðalskuldara enda hafi hún beinlínis beitt sóknaraðila svikum og blekkingum til að fela greiðsluvanda sinn og hafi hún síðar verið dæmd

fyrir það. Sóknaraðila hafi aðeins verið kunnugt um að aðalskuldari væri í smávægilegum greiðsluvanda enda ljóst að ella hefði lántakan verið með öllu óþörf.

Sóknaraðili mótmælir því að krafa hans um endurgreiðslu sé fyrnd og vísar til þess að endurkrafa hans hafi fyrst orðið til er hann hafi greitt lánið að fullu 31. október 2008, sbr. 2. gr. laga nr. 150/2007 um fyrningu kröfuréttinda. Líkt og vísað sé til í greinargerð bankans fyrnist umrædd krafa á 10 árum, sbr. 5. gr. laga nr. 150/2007.

Sóknaraðili mótmælir því jafnframt harðlega að hann hafi sýnt af sér tómlæti og vísar til þess að í fjölmörgum þeim málum er reynt hafi á gildi ábyrgðaryfirlýsinga fyrir dómstólum hafi liðið töluverður tími frá því að ábyrgðaryfirlýsingin hafi verið gefin út og þar til ábyrgðarmaður hafi haft uppi kröfu um ógildingu, þar megi t.a.m. nefna dóm Hæstaréttar í máli nr. 163/2005 en í því máli hafi ábyrgðaryfirlýsing frá árinu 2000 verið ógilt á árinu 2005. Eins megi vísa til máls nr. Y-13/2011 þar sem fjárnám hafi verið ógilt árið 2011 á grundvelli þess að ábyrgð frá árinu 2006 hafi verið ógildanleg. Þá megi nefna að sóknaraðili hafi haft uppi endurkröfu í viðræðum við bankann á árunum 2010 og 2011 er bankinn hafi gengið mjög harkalega fram við innheimtu á skuldabréfi nr. Y.

Sóknaraðili bendir á að fyrir liggja að greiðandi lánsins sé sek um fjársvik og hafi öll brot hennar beinst að sóknaraðila, sbr. dóm héraðsdóms Reykjavíkur [sic] í máli nr. S-341/2006 Sóknaraðili hafi verið beittur blekkingum og svikum í því skyni að fá hann til að gangast í ábyrgð á þeim lánum sem hér um ræði en honum hafi ekki verið kunnugt um fjársvikin þegar hann hafi samþykkt að gangast í ábyrgð á þeim lánum sem um ræði. Sóknaraðili bendir á að ef greiðslumat hefði verið framkvæmt með þeim aðferðum sem hafi tíðkast hefði sá blekkingarvefur sem A hafi verið búin að spinna komið í ljós og hann hefði aldrei gengist í ábyrgð fyrir lánunum. Sóknaraðili byggir á því að komið hafi í ljós að það greiðslumat sem honum hafi verið kynnt hafi gefið kolranga mynd af greiðslugetu aðalskuldara lánsins. Sóknaraðili telur í ljósi framangreinds að fyrir hendi hafi verið forsendur til að víkja veðábyrgðinni til hliðar á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936 og það hafi því verið ósanngjarnt og andstætt góðri viðskiptavenju af bankanum að bera ábyrgðina fyrir sig og því eigi hann endurkröfu á varnaraðila vegna ofgreidds fjár.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Varðandi skuldabréf nr. X vísar sóknaraðili til þess að til að byrja með sé réttast að skoða fyrirliggjandi gögn og bera þau saman við þær skyldur sem samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga leggi á herðar lánveitanda. Á skjalinu komi fram að maki aðalskuldara sé veðsali. Á skjalinu komi einnig fram undir liðnum „Greiðslumat“ að stuðst sé við „Ráðstöfunartekjur fjölskyldu“ þannig að ljóst hafi verið að greiðslumatið væri samansett af gögnum og upplýsingum um tekjur beggja aðila sem þeir hafi lagt fram. Veðsali samþykki þá aðferð með því að skrifa undir skjalið. Það komi einnig fram á skjalinu að „*Framfærslukostnaður er m.a. ákvarðaður skv. staðli ráðgjafarstofu um fjármál heimilanna, aðrar upplýsingar eru úr skattframtali umsækjanda eða gefnar af honum á annan hátt.*“ Þar að auki komi fram á skjalinu að „*Undirrituðum hefur verið kynntur réttur ábyrgðarmanna/veðsala*

til að óska eftir mati á greiðslugetu umsækjanda. Við erum reiðubúnir til að gangast í sjálfskuldarábyrgð/lána veð til tryggingar láni sem kann að verða veitt á grundvelli umsóknar þessarar og greiðslumats. Við höfum kynnt okkur fræðslubækling um sjálfskuldarábyrgðir.“ Þar fyrir neðan sé kassi sem gert sé ráð fyrir að hakað sé við ef að ábyrgðarmaður óskar eftir greiðslumati eður ei. Ekki hafi verið hakað í þann kassa heldur skrifi ábyrgðarmaðurinn undir þar fyrir neðan þannig að ljóst sé að greiðslumat sé ekki ákvörðunarástæða fyrir skuldbindingu ábyrgðarmannsins. Eðlileg krafa af hendi lánveitanda til viðskiptavina sinna sé að þegar aðili skrifi undir skuldbindingarskjal sem þetta þá hafi sá hinn sami kynnt sér efni skjalsins og efni það sem vísað sé til í skjalinu. Enda væri óábyrgt af fullorðnum fjárráða einstaklingi að skuldbinda sig á þennan hátt án þess að kynna sér það sem fram komi á skjalinu. Ljóst sé af texta skjalsins að miðað sé við ráðstöfunartekjur fjölskyldunnar sem og sé eðlilegt enda framfærsluskylda á millum maka og að auki skv. rökstuðningi sóknaraðila, hafi hann gert sér grein fyrir því að aðalskuldarinn væri í fjárhagsvanda og hafi því verið ljóst að ákveðin áhætta myndi fylgja því að gerast ábyrgðarmaður í þessu tilfalli enda komi fram í rökstuðningnum eftirfarandi: „*Áður en upp komst um hin stórfelldu fjársvik sem beindust að M, hafði A tjáð honum að hún ætti í smávægilegum greiðsluvanda og óskað eftir liðsinni hans vegna þess. M taldi sig nauðbeygðan til að aðstoða hana og gekkst í sjálfskuldar- og veðábyrgð á lánunum nr. Y og nr. X [sic]*“. Ljóst sé að þá þegar hafi sóknaraðili gert sér grein fyrir því að lítil greiðslugeta væri til staðar hjá aðalskuldarara og hefði honum því átt að vera ljóst á hverju greiðslumatið byggði og hvernig skuldbindingu sóknaraðili væri að skrifa undir. Ljóst sé að upplýsingaskylda lánveitanda sé uppfyllt með þessu skjali en skv. 2. mgr. 3. gr. samkomulagsins skuli taka tillit til neyslu og annarra fastra útgjalda áður en ráðstöfunarfé til greiðslu skuldbindinga sé reiknað út. Ljóst sé að með orðinu ráðstöfunarfé sé einnig vísað í að þar geti fallið undir meira heldur en eingöngu tekjur aðalskuldarara enda geti ráðstöfunarfé verið sett saman úr tekjum sem ekki þurfi eingöngu að stafa beint frá aðalskuldarara, t.d. fjárframlag frá maka, styrkir, bætur o.fl. svo dæmi séu nefnd.

Varnaraðili bendir á að hvergi í samkomulaginu komi fram að taka skuli sérstaklega tillit til þess ef aðalskuldari og maki sem veiti tryggingu fyrir lánveitingu séu með aðskilinn fjárhag. Nægilegt sé að um maka sé að ræða, sbr. 4. mgr. 3. gr. samkomulagsins en ljóst sé að veðsala í þessu tilfalli hefði átt að vera ljóst hver áhætta hans hafi verið miðað við þær forsendur sem tiltekna séu í rökstuðningi sóknaraðila. Hann hefði átt að gera sér grein fyrir skyldum sínum sem veðsala eftir að hafa kynnt sér bækling bankans um ábyrgðir og að auki hefði hann átt að gera sér grein fyrir því að greiðslumatið byggði á ráðstöfunarfé fjölskyldunnar. Allt framangreint hafi veðsalinn staðfest og samþykkt er hann hafi ritað undir skuldabréfið sjálft og skjalið „Lánsúmsókn“.

Bendir varnaraðili á að horfa þurfi til tómlætis sem sóknaraðili sýni með því að gera ekki athugasemdir við framangreinda veðsetningu fyrr en 11 árum eftir að tryggingin hafi verið veitt. Skv. 5. gr. laga nr. 150/2007 um fyrningu kröfurettinda fyrnist kröfur skv. skuldabréfi á tíu árum og megi því álykta af þeirri reglu að 10 ára tómlæti hljóti að hafa svipuð áhrif og framangreint ákvæði tiltaki. Af framangreindu sé því ljóst að ef úrskurðarnefndin myndi telja að um ógilda veðsetningu væri að ræða þá myndi það ekki breyta því að sú krafa sem hefði þá myndast til niðurfellingar væri nú fyrnd, sbr. 5. gr. laga nr. 150/2007 enda hefði hún þá orðið til þann 1. maí 2001, ef

úrskurðarnefndin myndi samþykkja rök sóknaraðila í máli þessu. Vísar varnaraðili máli sínu til stuðnings til dóma héraðsdóms Reykjavíkur í málum nr. E-4871/2011 og E-760/2012.

Varnaraðili bendir á að sökum heimildar sóknaraðila til að undanskilja lánveitanda þeirri skyldu að greiðslumeta sama hver upphæðin væri hafi verið litið svo á að ábyrgðarmaðurinn hafi samþykkt að ekkert greiðslumat yrði framkvæmt með því að skrifa undir ábyrgðarskjölin. Í þessu tiltekna máli sé um að ræða maka og upphæðin sé hærri en kr. 1.000.000. Sé horft til fordæmis héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-760/2012 sé nóg að undirritun veðsalans sé til staðar á skjalinu lánsúmsókn. Ljóst sé að undirritun ábyrgðarmannsins hafi verið túlkuð sem svo að með henni væri samþykkt að ekkert greiðslumat yrði framkvæmt og þar sem að hann hefði heimild til að undanskilja lánveitanda þeirri skyldu þá hafi ábyrgðin verið talin gild. Undirritunin ein og sér sé túlkuð sem samþykki fyrir því sem fram komi á ábyrgðarskjölunum.

Varnaraðili vísar ennfremur til úrskurðar úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki í máli nr. 59/2011 máli sínu til stuðnings.

Varðandi skuldabréf nr. Y vísar varnaraðili til þess að við útgáfu skuldabréfsins hafi samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga verið í gildi. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins sé mökum heimilt að undanskilja lánveitanda þeirri skyldu að greiðslumeta aðalskuldara burt séð frá því hver upphæð lánsins sé. Ef efnislegt inntak þeirra eyðublaða sem stuðst hafi verið við, við þessa lánveitingu og fjallað hafi verið um, sé ljóst að sóknaraðili hafi átt að gera sér grein fyrir efnislegu inntaki skjalanna sem hann hafi skrifað undir og þar að auki hafi þetta ekki verið í fyrsta skipti sem hann hafi verið að tryggja skuldbindingar aðalskuldara.

Varnaraðili bendir á að framan hafi verið fjallað um fyrningu á þeim kröfuréttindum sem kvörtun sóknaraðila snúi að í máli þessu. Sú umfjöllun eigi einnig við varðandi skuldabréf nr. Y enda hafi útgáfudagur þess bréfi verið 29. ágúst 2002 en ekki hafi verið reynt að fá ábyrgðina fellda úr gildi fyrir en þann 23. október 2012 eða rúmlega 10 árum eftir að hin ætlaða krafa til ógildingar hefði myndast. Þannig að þó að úrskurðarnefndin kæmist að þeirri niðurstöðu að um ógilda ábyrgð hafi verið að ræða þá væri sú krafa fyrnd skv. 5. gr. laga nr. 150/2007.

Vísar varnaraðili til ofangreindra dóma og umfjöllunar um ákvæði samkomulagsins og efnislegs innihalds þeirra eyðublaða sem skuldbindingin snúi að þá sé ljóst að ábyrgðarmaður riti undir skjalið „Lánsúmsókn“ og hafi verið ljóst af því að ekkert greiðslumat hafi verið framkvæmt. Ábyrgðarmaðurinn skrifi engu að síður bæði undir skuldabréfið og lánsúmsóknina og staðfesti þar með að hann hafi kynnt sér efnislegt innihald skilmála þeirra skuldbindingarskjala sem um ræði í máli þessu og þeirra skjala sem vísað sé til, bækling lánveitanda um ábyrgðir. Af skjalinu sé ljóst að ekkert greiðslumat hafi verið framkvæmt og ekki hafi verið hakað við þann möguleika að framkvæma greiðslumat heldur hafi ábyrgðarmaður skrifað undir, staðfest og samþykkt þann hátt sem hafður hafi verið á lánveitingunni og ábyrgðarveitingunni. Sé framangreindu til stuðnings vísað í dóm héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. 760/2012.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi veðsetningar fasteignar sóknaraðila að B, með veðskuldabréfi nr. X annars vegar og gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila skv. skuldabréfi nr. Y hins vegar, auk kröfu um endurgreiðslu ofgreidds fjár vegna umræddra ábyrgðarskuldbindinga.

Í upphafi verður vikið að veðsetningu fasteignar sóknaraðila að B, samkvæmt skuldabréfi nr. X, útgefnu af A til FF. Sóknaraðili kveðst hafa greitt upp skuldabréfið þann 31. október 2008. Krafa sóknaraðila snýr að endurgreiðslu ofgreidds fjár. Sóknaraðili beindi kvörtun til úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki með kvörtun mótttekinni 12. nóvember 2012 og sleit því fyrningu þann dag, sbr. 16. gr. laga nr. 150/2007. Samkvæmt 5. tölul. 3. gr. laga nr. 14/1905 um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda fyrndist krafa um endurgjald, er maður hefur greitt í rangri ímyndun um skuldbindingu á fjórum árum, en hluti endurgreiðslukröfunnar á undir þau lög, sbr. 28. gr. 1 nr. 150/2007. Samkvæmt lögum nr. 150/2007 er meginreglan einnig fjögurra ára fyrningarfrestur. Krafa sóknaraðila um endurgreiðslu ofgreidds fjár fyrnist því á fjórum árum, en þannig er samkvæmt málatilbúnaði sóknaraðila ekki um að ræða kröfu samkvæmt skuldabréfi, sbr. 5. gr. laga nr. 150/2007. Þar sem fyrningu var, eins og áður sagði, slitið þann 12. nóvember 2012 verður að miða við að endurgreiðslukröfur sóknaraðila séu fyrndar, enda var síðasta greiðsla innt af hendi þann 31. október 2008. Þegar af þeirri ástæðu verður hafnað kröfu sóknaraðila um endurgreiðslu kr. 3.493.704, ásamt vöxtum frá greiðsludegi hvernar afborgunar allt til greiðsludags, vegna skuldabréfs nr. X. Verður því ekki fjallað efnislega um gildi þeirrar ábyrgðarskuldbindingar sem sóknaraðili gekkst í á skuldabréfinu, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 114/2012.

Verður því næst vikið að sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila samkvæmt skuldabréfi nr. Y, útgefnu af A til FF.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá 1. nóvember 2001, er undirritað af Samtökum banka og verðbréfafyrirtækja f.h. aðildarfélaga sinna. FF var eitt þessara aðildarfélaga og leiðir varnaraðili í máli þessu rétt sinn frá því félagi. FF bar að fullnægja þeim skyldum sem á honum hvíldu samkvæmt samkomulaginu, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012.

Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu A, útgefanda skuldabréfs nr. Y. Varnaraðili gaf sóknaraðila kost á að óska eftir að greiðslumat yrði framkvæmt. Þannig var framkvæmd varnaraðila ekki í samræmi við samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Er meginregla samkomulagsins sú að fjármálafyrirtæki er skylt að meta greiðslugetu skuldara. Hins vegar getur ábyrgðarmaður óskað eftir því með skriflegum hætti að greiðslugeta verði ekki metin, nemi ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara ekki meira en kr. 1.000.000. Þó er hjónum eða fólki í óvígðri sambúð heimilt að undanskilja fjármálafyrirtæki skyldu til greiðslumats, vegna ábyrgðar á skuldum hvors annars, sbr. 3. gr. samkomulagsins. Skylda hvílir því ekki á ábyrgðarmönnum til að óska eftir að greiðslumat verði framkvæmt heldur ber þvert á móti fjármálafyrirtæki að afla staðfestingar á að greiðslumat skuli ekki framkvæmt, sé það vilji ábyrgðarmanns og hann maki eða í óvígðri sambúð með skuldara eða ef ábyrgð ábyrgðarmanns á

skuldum viðkomandi skuldara nemur ekki meira en kr. 1.000.000. Verður hér ekki horft fram hjá því, hve líklegt er að raunveruleg staða aðalskuldarans hefði komið í ljós, ef greiðslumat á henni hefði verið réttilega framkvæmt.

Sóknaraðili óskaði ekki eftir að greiðslugeta greiðanda yrði ekki metin, sbr. 3. gr. samkomulagsins. Verður varnaraðili að bera hallann af því að greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A eftir að hafa kynnt sér matið.

Ekki verður fallist á að dómur héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-760/2012 hafi fordæmisgildi í máli þessu. Í því máli undirritaði sjálfskuldarábyrgðaraðili sjálfskuldarábyrgð þar sem yfirlýsing kemur fram á ábyrgðaryfirlýsingunni. Var honum því ljóst við undirritunina að greiðslumat yrði ekki framkvæmt vegna lánveitingarinnar. Í máli þessu undirritaði sóknaraðili lánsúmsókn þar sem ráða má af yfirlýsingunni að greiðslumat yrði framkvæmt, sbr. „*Við erum reiðubúnir til að gangast í sjálfskuldarábyrgð/lána veð til tryggingar láni sem kann að verða veitt á grundvelli úmsóknar þessarar og greiðslumats.*“. Er ekki sambærilegt að þessu leyti að yfirlýsing sé rituð á lánsúmsókn eða á sjálfskuldarábyrgðarskjal.

Ekki liggur fyrir hvenær sóknaraðila varð fyrst ljóst að með réttu hefði átt að kynna honum greiðslumat á skuldaranum með tryggilegum hætti og að þetta kynni að hafa áhrif á greiðsluskyldu hans. Í þessu ljósi telur nefndin sig ekki geta fallist á að sóknaraðili hafi sýnt af sér tómlæti sem leiði til þess að sjálfskuldarábyrgð hennar verði látin standa.

Í ljósi framangreinds og með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa hefðu verið forsendur til að víkja til hliðar sjálfskuldarábyrgð skv. skuldabréfi nr. Y, en þar sem sjálfskuldarábyrgðin féll niður þegar sóknaraðili greiddi skuldabréfið þann 2. nóvember 2011 verður ábyrgðinni eðli máls samkvæmt ekki vikið til hliðar, enda gerir sóknaraðili ekki kröfu um að ábyrgðinni verði vikið til hliðar heldur kröfu um endurgreiðslu ofgreidds fjár.

Ógilding hefur almennt þau réttaráhrif að greiðslur verða ekki inntar af hendi. Þegar greitt hefur verið umfram skyldu vegna þess að skuldbinding reynist hafa verið ógild að hluta eða öllu leyti og greiðandi var í villu um skyldu sína, er almennt talið að endurgreiðslukrafa sé til staðar. Skuldabréf nr. Y var greitt upp 2. nóvember 2011. Krafa sóknaraðila lýtur því að endurgreiðslu ofgreidds fjár.

Sóknaraðili beindi kvörtun til úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki með kvörtun móttækinni 12. nóvember 2012 og sleit því fyrningu þann dag, sbr. 16. gr. laga nr. 150/2007. Fyrningarfrestur kröfu telst frá þeim degi þegar kröfuhafi gat fyrst átt rétt til efnda, sbr. 2. gr. laga nr. 150/2007. Sóknaraðili gat fyrst átt rétt til efnda þegar hann innti hverja afborgun af hendi. Samkvæmt lögum nr. 150/2007 er meginreglan fjögurra ára fyrningarfrestur. Krafa sóknaraðila um endurgreiðslu ofgreidds fjár fyrnist því á fjórum árum, sbr. einnig lög nr. 14/1905, en þannig er samkvæmt málalíbúnaði sóknaraðila ekki um að ræða kröfu samkvæmt skuldabréfi, sbr. 5. gr. laga nr. 150/2007. Ekki liggur fyrir hvenær sóknaraðili greiddi af skuldabréfi nr. Y. Þar sem fyrningu var, eins og áður sagði, slitið þann 12. nóvember 2012 verður að miða við að hafi sóknaraðili greitt afborganir skuldabréfsins

fyrir 12. nóvember 2008 sé krafa um endurgreiðslu ofgreidds fjár á grundvelli þeirra afborgana fyrnd. Í ljósi þess verður að hafna kröfu um endurgreiðslu þess fjár sem ofgreitt var fyrir það tímamark.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfu sóknaraðila, M, um endurgreiðslu ofgreidds fjár á grundvelli skuldabréfs nr. X, er hafnað.

Fallist er á kröfu sóknaraðila um endurgreiðslu ofgreidds fjár á grundvelli skuldabréfs nr. Y, að því leyti sem greiðslur voru inntar af hendi eftir 12. nóvember 2008.

Reykjavík, 28. febrúar 2013.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Guðlaug B. Ólafsdóttir